

## „Hát nincs minta előttem!”

# A szülői minták szerepe a gyermekvédelmi ellátottak életében

### Betekintő

A vizsgálat arra keresi a választ, hogy a szülői minták hiánya vagy azoknak deviáns képe milyen hatással van a felnőttek életére. A kutatás alapja Mead szerepjáték elmélete, miszerint a gyermek az utánzás alapján tanul, ideális esetben azt, hogy anyukához hasonlóan mos, főz, takarít és gondoskodik. A gyermekvédelmi szakellátásban élők közül ezt, csak az igazán szerencsések élhették meg, viszont gyakran nem ezeket, hanem a bántalmazást tanulják el és a szülői szeretet semmilyen formáját nem tapasztalják. Gyermekvédelmi szakellátásban felnőtt hét nővel és három férfival készült élettörténeti interjúk, akik nevelőszülőknél vagy nevelőotthonban nevelkedtek, emellett két esetet leszámítva mindenki volt már házas és gyermekeik is vannak. A kutatás az élettörténeti interjúk alapján hasonlítja össze a gyerekkorban megjelenő és mintaként szolgáló felnőtteket az alanyokkal. Sok hasonlóság van a mintaként szolgáló felnőttek és a megkérdezettek házassági és gyereknevelési szokásai között. Azonban több esetben előfordult az is, hogy újra megélték a gyerekkorban megjelent bántalmazást vagy ők is aktív cselekvőkké váltak. Azok a megkérdezettek, akik ebből a deviáns légkörből ki tudtak lépni az önfejlesztést, önismereti munkát és a terápiák jelentőségét hangsúlyozták.

### Bevezetés

Jelen tanulmány olyan sorsokat vizsgál meg közelebbről, mint Twist Olivéré vagy éppen Jane Eyre-é. Gyerekkoruk egyáltalán nem mondható ideálisnak, de vajon felnőtt életük hogyan alakulhat?

A későbbiekben jobban körvonalazódhat, hogy milyen hányattatott életet élhetnek meg már egész kis korban is az emberek. Olyan gyermekvédelmi gondoskodásban élőkkel készült interjúk alapján végeztük a kutatást, akik gyerekként nevelőszülőknél vagy nevelőotthonban éltek hosszabb vagy rövidebb ideig.

A tanulmány célja, hogy hangsúlyozza a gyerekkorban tanult minták jelentőségét és ezeknek

hatását a felnőtt életre a deviánsnak vagy hiányosnak mondható eseteken keresztül. Kiderül, hogyan is lehet ezekkel a hátrányokkal együtt élni és megküzdeni. Sok példa van arra, akik feloldották a gyerekkori feszültségeket, hogy egészséges és kiegyensúlyozott felnőttek lehessenek, de olyanok is akadnak, akik ezeket figyelmen kívül hagyva élik mindennapjaikat.

Kiemelt szempontok a vizsgálatban a párválasztás és a családalapítás. Az emberi életutakban ezek jelennek meg a legmarkánsabban választaként. Ezen helyzetekben vizsgáljuk a szülői mintákat az egyén életében.

### Szakirodalmi áttekintés

#### Családi mintázatok

Ahogy George Herbert Mead és a szimbolikus interakcionista elmélet követői gondolták, az ember társadalmi cselekvése a saját közegének utánzása

alapján jön létre, aminek legfőbb színtere a család. „A gyermek eljátssza, hogy anya, hogy tanító, hogy rendőr; vagyis különböző szerepeket játszik.”

<sup>1</sup>A kutatás a Pázmány Péter Katolikus Egyetem közreműködésével készült.

(Mead 1973 191). Ezt nevezi Mead szerepjátszónak. A gyermek látja, hogy az anyukája hogyan mos, főz, takarít, gondoskodik róla vagy testvéréről. Utánozza, ő is eljátssza, és közben tudatalattijában eltárolja. Így, amikor ezekre az információkra tényleg szüksége lesz és neki kell mosni, főzni, takarítani vagy gondoskodni egy gyermekről, pontosan tudni fogja, hogy hogyan is kell viselkednie. Egy struktúra alakul ki benne, ami alapján a társadalomba tud integrálódni. (Mead 1973).

Ez az ideális helyzet. Akadnak azonban olyan esetek, amikor az anyuka nem mos, főz és takarít, nem gondoskodik a gyermekről vagy egyszerűen nincs ott. Akkor a gyermek mégis honnan tanulhatja meg ezeket a „fogásokat”? Jelen tanulmány olyan eseteket vizsgál meg közről, ahol az alanyok gyerekként nem kaphatták meg azokat a – hagyományos családok gyermekei számára – alapnak tekinthető mintákat, amikkel könnyen boldogulhatnak a társadalomban.

A családrendszerek változatossága sok kutatásra ad lehetőséget a családszociológián belül. Ideális esetben a gyerekek az édesanyja a legfontosabb személy a korai években. Így az anya-gyermek kapcsolat nagyon intim és közeli viszonyt jelent és kapcsolatuk milyensége később is hatással van a gyerekekre. A korai szocializáció szűk körben zajlik, kizárólag a családban. Vannak esetek, amikor ez a szakasz előnytelennek bizonyul. Gyakran megeshet a családon belüli erőszak, megrontás (Giddens 1995).

Jelen elemzés két fő szempont alapján zajlik: párválasztás és családalapítás. A párválasztást több dimenzió is befolyásolja például kor, társadalmi közeg vagy akár a vallás. Max Haller szerint a családoknak a státusza nagyban meghatározza a fiatalok házassági szokásait. Ezen belül is érdekes, hogy a családban milyen szerepet kapott az édesanyja és az édesapja. Milyennek látja az ő házasságukat? Mennyire tisztázott a háztartásban a kapcsolati összetartozás? Az apa családfői szerepe hogyan jelenik meg és a feleség státusza mennyire függ a férjétől (Haller 1981)?

Fontos tényező a destruktív házasságok dimenziója is. Tóth Olga Erőszak a családban című

tanulmányában (1999) a családon belüli erőszakot vizsgálja. Egy survey vizsgálattal mérte fel a felnőtt női népesség ezzel kapcsolatos nézeteit 1999-ben. Tóth kérdőíves vizsgálatából kiderül, hogy társadalmunkban gyakran megesik a gyerekverés, minden iskolázottsági csoportban, foglalkozásnál, lakóhelytípustól és vallástól függetlenül előfordul (Tóth 1999).

A családalapítás elemzéséhez szükséges a család funkcióiról beszélni. A családban megkapott minták és attitűdök adják meg az alapot a személyiség kialakulásához. Bognárné Kocsis Judit az alábbi tényezőket sorolja fel az eredményes szocializáció eléréséhez: testi közelség, fenntartás nélküli szeretet, optimális testi ellátottság érzése, biztonságérzet, családi és belső nyugalom és a szilárd értékrend közvetítése, vagyis a mintaadás (Bognárné 2016).

A gyermekvédelmi szakellátásban élők esetében felmerül a kérdés, hogy a kötődés ki tud-e alakulni nem vérszerinti anya és gyermeke között. Harry Harlow majomkísérlete ezt vizsgálja. Majmokat elszigeteltek anyjuktól és társaiktól. A táplálékot egy „drótanyán” vagy egy „szőryanán” elhelyezett cumisüvegből kapták, a különbség mindössze az anyaguk volt. A kicsik akkor is a szőryanán csimpaszkodtak, amikor a cumisüveg a drótanyán volt. Így látszik az, hogy nem az a lényeg, hogy honnan jön a táplálék, hanem a testi közelség és puhaság, amit a szőryanától kaptak meg a majmok. Hermann Imre ezt a jelenséget „megkapaszkodási ösztönnek” nevezte (Oláh 2006 345). Nem az a lényeges, hogy ki mit biztosít, hanem ösztönösen ahhoz ragaszkodunk, akitől megkaphatjuk a kényelmet és intimitást.

Évtizedek óta vita folyik akörül, hogy a genetika vagy a környezet hatása erősebb a gyermek szocializációjában. Sok nézőpont létezik. Az egyik a Lorenz-Lehrman vita. Eszerint kétféle viselkedést különböztethetünk meg, az ösztönös és a tanultat. Az ösztönös a gének által meghatározott viselkedést jelenti, ami nem változtatható meg. A tanult pedig a nevelésen és a saját tapasztaláson múlik, így ez folyamatosan és fokozatosan alakul és finomodik (Szokolszky 2002).

## Módszer

A tanulmány az interjúalanyok saját beszámolóí alapján vizsgálja életüknek körülményeit, sokszor tragikus gyerekkorukat. A szülői minták meglelte ideális esetben az egész életet behálózza. Jelen van a párválasztásnál és a családalapításnál is. Milyen feleség/férj és szülő válhat belőlük a hagyományos minták hiánya mellett? Az interjúk 2022 októberében zajlottak Veszprémben és vonzáskörzetében. Kutatási kérdéseink voltak:

- a) A hiányos szülői mintákat hogyan pótolják a gyermekvédelmi szakellátásban élők?
- b) Az élet fontos megpróbáltatásainál milyen hatással van a gyermekvédelmi szakellátásban élők-re a származásuk?
- c) A gyermekvédelmi szakellátás tud azonos feltételeket biztosítani, amiket egy hagyományos családból származó megkap?

A kutatásban olyan felnőttekkel készült interjú, akik gyermekvédelmi szakellátásban — gyermekotthonban vagy nevelőszülőknél — éltek és nőttek fel. Az alanyok között vannak olyanok, akik az interjú készítésekor is gyermekvédelmi szakellátásban voltak, mivel tanulnak, vagy utógondozói ellátásban részesültek. A minta korcsoport szempontjából változatos, vegyesen vannak nevelőcsaládokban és gyermekotthonban élő alanyok az alábbi táblázatban. A nevek anonimizáltak, így álnevek vannak feltüntetve az alanyok személyiségi jogainak védelme érdekében.

- Anikó, 38 éves, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt

- Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt
- Erzsébet, 72 éves, elvált, édesanya, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt
- István, 35 éves, nőtlen, katolikus pap, nevelőszülőknél felnőtt
- Kamilla, 49 éves, elvált, édesanya, vendéglátóipari dolgozó, nevelőotthonban felnőtt
- Karina, 20 éves, házas, édesanya, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt
- Kevin, 20 éves, házas, édesapa, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt
- Mária, 63 éves, elvált, édesanya és nagymama, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt
- Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt

A nemek megoszlása szerint 7:3 arányban túlsúlyban vannak a nők. Két esetet leszámítva mindenki volt már életében házas vagy jelenleg is az, és gyermekei is vannak. A mintából kitűnik, hogy az alanyok fele elvált.

A vizsgálat életinterjú segítségével szemlélteti az interjúalanyok életvilágát. Mik foglalkoztatják, milyen ember, hogyan gondolkodik bizonyos kérdésekről. Nem általános véleményeket írnak le, hanem egyedi, saját látásmódjukkal mesélik el történeteiket. Megosztották tapasztalataikat a gyermekvédelmi gondoskodásról azáltal, hogy beszéltek gyerekkorukról és családi életükről. (Kvale 2005) Az interjúk 2022 októberében zajlottak Veszprémben és vonzáskörzetében.

## Hipotézis ismertetése

Az alábbiakban olvashatóak a fent már említett kutatási kérdésekhez tartozó hipotézisek. A korábban már hivatkozott párválasztás és családalapítás dimenziók később, az Elemzés című fejezetben jelennek meg.

*A hiányos szülői mintákat hogyan pótolják a gyermekvédelmi szakellátásban élők?*

A tanulmány egyik hipotézise, hogy a szülői házból való korai kikerülés azt fogja eredményezni, hogy a szülőkről kialakult kép csorbul. Hatalmas hátrányokkal indul az, aki nem tud senkire sem, akár egy kicsit is felnézni.

Kik lehetnek azok az emberek, akikkel pótolják a szülőképet? Három eset feltételezhető: testvér, nevelő vagy nevelőszülő és a pedagógus. Ezek lehetnek a leggyakoribb szerepek, amik kiegészítik vagy helyettesítik az anya és apa képét. Az alanyok között mindegyikre van példa.

*Az élet fontos megpróbáltatásainál milyen hatással van a gyermekvédelmi szakellátásban élők-re a származásuk?*

Feltételezhető, hogy hátrányos helyzetben érzik magukat a gyermekvédelmi szakellátásban élők a társadalomban. Kiközösítik őket, sokkal nehezebb nekik bizonyos dolgokat megtenni, mint

a hagyományos családból származó társaiknak.  
*A gyermekvédelmi szakellátás tud azonos feltételeket biztosítani, mint amiket egy hagyományos családból származó megkap?*  
A vizsgálat hipotézise volt az is, hogy bizonyos feltételeket tud biztosítani a gyermekvédelmi

## Eredmények

### Készségek hiánya

Feltételezhető, hogy vannak bizonyos készségek, amiket az ember a családjában sajátít el.

A megkérdezettek különbözőképpen vélekedtek arról, hogy hogyan tudták pótolni ezeket a hiányosságokat. Az alábbi idézetben az egyik interjúalany a nevelőanyjáról beszél: „Sokszor kérek tőle bármiben tanácsot, gyereknevelésben, vagy főzésben, ő tanított meg főzni. Úgyhogy én nagyon komolyan megtanultam főzni. Úgyhogy én bármit meg tudok csinálni, semmi nem akadály.” (Anikó, 38 éves, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt) Itt a nevelőanyára, valóban anyaként tekint az alany.

Egy másik megkérdezett, aki a nevelőotthonban nőtt fel, szakács lett. Így a hipotézist megcáfolja az a tény, hogy a megtanulható képességeket az ember pótolni tudja kellő munkával és időbefektetéssel. „És én nagyon sok mindenben úgy voltam, hogy na, igenis segítek, odaálltam. Ugye a szakács keze alá dolgoztunk, de ugye nem mindenkinek engedték, de nekem megengedték. És akkor engem mindig érdekelt minden. És akkor egyszer felajánlották, hogy miért nem állok be diétás szakácsnak.” (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt).

A szakirodalmakban a szülői kép pótlására három eset feltételezhető. Az első példában az egyik testvér lépett a szülők helyére. „Igazából én a testvéreim életében egy ilyen pótanya szerepet töltöttem be, mindig nekem kellett vigyázni a testvéreimre. Sokszor én gondoskodtam az ételmiszerről, hogy legyen. Azt pedig úgy kell elképzelni, hogy sokszor kéregettünk, és leginkább ugye én kéregettem, járókelőktől, ilyesmi, hogy adjanak vagy kaját, vagy pénzt, hogy tudjunk venni.” (Anikó, 38 éves, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt) Ez a példa jól bemutatja, hogy a testvérek közötti összetartás mennyire megkönnyíti a nehéz helyzeteket. Ez igazolja a korábbi megállapítást, miszerint a testvérek átsegítik egymást a nehéz

szakellátás. Itt lehet szó a ruháztatásról, étkeztetésről, anyagi támogatásról. Emellett, mint egy iskola, a szocializációs közeget is tudja támogatni. Családban vagy gyerekek között vannak az itt élők, akik hasonló szép élményeket tudnak biztosítani, mint egy hagyományos család.

helyzeteken. Ebből is látszik, hogy törekedni kell a testvérpárok közös elhelyezésére.

A feltételezés szerint az édesanya és édesapa hiányát a nevelőszülő is tudja pótolni. Az egyik férfi interjúalany szerencsésen ilyen nevelőszülőhöz került és így számol be róla: „De én szerintem, hát nem tudom, ez hülyén hangzik, de inkább olyan szeretnék lenni, mint amilyen nevelőanyukám. Csak mondjuk férfiben, mert hogy ő az, akinek a legtöbb alapelvét én átvettem és folytatom.” (Gábor, 19 éves, középiskolás, mozgássérült, nőtlen, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.) Szintén fontos példakép lehet a pedagógus személye. Az egyik nevelőotthonban felnőtt megkérdezett interjúalany nem került soha nevelőszülőkhöz és viszonylag hamar kikerült a szülői házból. Lényegében idejekorán kellett felnőnie, így nála nagyon érdekes volt, hogy ki vagy kik lehetnek példaképek számára. „Olyan két-három ember van úgy összegyűrva. Illetve bent van a nevelőotthonban a legnagyobb részben, akkor bent van az itteni csoportnevelőm, az ottani csoportnevelőm, a magyartanárom, a pszichológia tanárom, tehát úgy innen is, onnan is összeszedtem a dolgokat, és amik hozzám közel álltak, gondolom, azok be is épültek.” (Mária, 63 éves, elvált, édesanya és nagymama, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt.)

### Párválasztás

#### *Miért kötünk házasságot?*

A gyermekvédelmi szakellátásban élők esetében ez kiemelt jelentőségű szempont. Az érintettek gyerekkorában a szülőkről kialakult kép vagy hiányos, vagy sérült. Ebből fakadóan az anya és apakép befolyásolja a házasságról kialakított elképzeléseiket (Bukodi 2002). Az egyik megkérdezett ezt válaszolta arra a kérdésre, hogy hogyan emlékszik vissza a szülei kapcsolatára:

*„Elég vegyes volt, mert anyu nagyon sokat ivott az utóbbi időben, amire én emlékszem. Sokat csavargott, diszkózott, és ugye apu őt nem mindig*

kísérte. És voltak ebből nagyon sok viták, meg hát ugye a legrosszabb, amikor az apa veri az anyát.” (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt)

Ebből is látható, hogy a férfi-női viszonyok sérültek. Később az interjúalany ugyanúgy bántalmazó házasságban élt, amiről így számolt be:

„Akkor tudtam kijelenteni, hogy elváltunk, és hogy elköltözött, holott nem költözött el, csak kijelentettem, hogy hál’ Istennek sikerült. Aztán kidobtam rendőrök segítségével, meg távoltartással. Mert ugye kétszer volt bántalmazás, egy év alatt kétszer, és akkor már elment...” (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt.) Látszott, hogy nehéz erről beszélnie. Lényegesen halkabban beszélt és többször elgondolkodott, miközben mesélte házasságának történetét.

Az egyik interjúalany ezt meséli szülei kapcsolatáról: „Egyébként én úgy tudom, ahogy ők ezt mesélték még, hogy ez egy nagy szerelemnek induló kapcsolat volt, viszont mind a két részről tiltották a szülők, merthogy minden szülő jobbat várt volna, de hát ők meg egymást szerették. Úgyhogy viharosnak indult, de igazából nagy szerelem volt. És pont azért, mert szerintem ilyen hirtelen jött a nagy szerelem, pont ezért is voltak ezek a viták. Nagyon hamar összeköltöztek, nagyon hamar jöttek a gyerekek.” (Anikó, 38 éves, házasságban, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt.) Ez a hirtelen jött nagy szerelem sok nehézséget okozott. A szülők a gyermekek gondozásáról már nem tudtak megfelelően gondoskodni. Nagyon érdekes, hogy az interjúalany és férje az első gyerekük születése után sok évvel házasodtak össze és tudatosan vagy tudattalanul, de ő lassabban kötelezte el magát jelenlegi párja mellett.

Egy másik megkérdezettnek nincs sok emléke a szüleiéről, nekik nehezebben indult a szerelem. „Én 1973-ban születtem, és nem egy szokványos házasságban, hanem anyukám dolgozott, és akkor apukámék itt voltak Magyarországon (édesapja olasz származású), a várpalotai bányában, akkor még ez működött, és hát ilyen „lettem-gyerek” vagyok, én így nevezem ezt a dolgot. Apukámnak nyilván volt két családja. Van két féltestvérem kint, jóval idősebbek, 70 körüliek, és anyukám próbált nevelni.” (Kamilla, 49 éves, elvált, édesanya, vendéglátóipari dolgozó, nevelőotthonban felnőtt.) Nem láthatott igazi, közeli családot, ahol anya és apa szeretik egymást és egységként működnek.

Később a házasságában sem tudott ilyet kialakítani. „Hát nem igazán szerelemre épülő kapcsolat. Vagy nem mondanám azt, hogy arra épült. Nyilván szerettük egymást, tiszteltük és becsültük egymást, és a bizalom az 100 százalékosan megvolt, hiszen ő a 18 év alatt nagyrészt külföldön élt, és mi nem mindig követtük.” (Kamilla, 49 éves, elvált, édesanya, vendéglátóipari dolgozó, nevelőotthonban felnőtt.) Szoros összefüggés tapasztalható a szülők kapcsolata és az interjúalanyok későbbi házasságai között. Más képet nem láttak a férfi-női kapcsolatokról és felnőtt életükben tudattalanul követték mintájukat.

A megkérdezettek között van egy házaspár, akik mindössze húsz évesek. Nagyon érdekes volt, mennyivel másképp látja két ember ugyanazt az eseményt. Mindketten szakiskolában végeztek, tizenhét évesen már dolgoztak és korán össze is házasodtak. A feleség ezt meséli kapcsolatukról: „Mivel mi nagyon fiatalok vagyunk, mert tényleg brutál fiatalok vagyunk ahhoz képest, hogy itt van két gyermek. Ez az a hullámvölgy. Főleg, hogy most már, ahogy vesszük az utolsó heteket, meg hónapokat rúgom, tehát én nem viselkedhetek úgy, mint egy gyerek. Nehezebben bírom már. Nyüglődök, sírok, hisztizek, olyan vagyok, mint a saját lányunk. Mert hisztiből nincs hiány. De most felváltva hisztizünk.” (Karina, 20 éves, házasságban, édesanya, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt.)

Az interjú óta már megszületett kislányuk, és két egészséges kisgyerekről gondoskodnak. A férj, aki kissé szűkszavú volt, ezt mondta a házaseletről: „Egy kicsit furcsa.” (Kevin, 20 éves, házasságban, édesapja, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt.)

### **Kivel kötünk házasságot?**

Az interjúkban megkérdezettek minden esetben olyannal kötöttek házasságot, aki azonos társadalmi közegekből érkezett. Ez a már említett házaspárnál tűnik ki leginkább, hiszen mindketten gyermekvédelmi szakellátásban voltak és egy lakásotthonban ismerték meg egymást.

A feleség így meséli el megismerkedésük történetét: „Hát, betöltöttem a 18-at, én elkerültem Zirc-re az otthonba, és ő is ott volt. Szívtuk egymás vérért, aztán jött magától.” (Karina, 20 éves, házasságban, édesanya, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt.) Férje ismét tömörebben válaszolt a kérdésemre: „Hát az veszélyes volt.” (Kevin, 20 éves, házasságban, édesapja, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt.)



Sok oka lehet annak, hogy házasságot kötünk, hiszen rengeteg tényező játszik közre egyszerre. Az egyik interjúalanyom még lázadókorszakát élte, amikor férjhez ment, majd elvált és ismét férjhez ment. Így számol be róla: *„Kirúgtak a középiskolából, elmentem dolgozni. Az úgy nem volt egy jó emlék, hogy hova csöppentem így a gyerekek közül, és megismertem egy srácot, és elkezdtünk együtt járni. És hát azért egy nagy szó volt, hogy ő már bejárt hozzánk ugye udvarolni.”* (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.) Utólag azt mesélte, hogy az esküvő előtt érezte, hogy nem biztos, hogy jó döntés a házasságkötés. A válás oka végül az lett, hogy férje többször bántalmazta. A következő házasságáról így mesél: *„Hát úgy, hogy megkérte a kezem, nem emlékszem, tehát hogy így... Hát ugye a nevelőszülők, igen. Tehát igen, ez volt a hazamenős, hogy mentünk együtt, és akkor megismerték a Gyulát, és hát nekik ez így nem fért bele, hogy valakivel, csak így együtt, vad házasságban fogok élni. Gusztustalan történet ez. És hogy azért úgy kitagadtak, amiért összeházasodunk, és így. Tehát, hogy jól van, akkor mégis együtt vagyunk. Tehát, hogy nem nagyon görcsöltünk rá, hogy mi lesz így 35 év múlva velünk, hogy együtt maradjunk vagy sem. Ha nincsenek a nevelőszüleim kizárt, hogy összeházasodunk.”* (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.) Itt elég szembetűnő, hogy a nevelőszülők elleni lázadásból ment hozzá a férjéhez, ami nem tartott sokáig. Felnőtt és családot szeretett volna alapítani, amit akkori párjával nem tudott. Így elváltak és ma már férje és gyermekei vannak. Ahogy az előző interjúalanyomnál is motivációt jelentett számára, hogy tartozzon valakihez, a következő megkérdezett is hasonló okok miatt mondott igent a lánykérésre. *„Hát gyorsan is, tehát három hónap ismeretség után ő megkért engem feleségül, én meg úgy gondoltam, hogy végre van valaki, aki igazán az én családom. De nem volt jó választás.”* (Erzsébet, 72 éves, elvált, édesanya, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt.) A gyermekvédelmi szakellátásban felnőtteknél gyakori „tünet”, hogy nem érzik, hogy tartoznának valakihez. Ideális esetben az emberek tartoznak legalább egy családhoz, míg az alanyok többsége ezt nem tapasztalhatta meg igazán. Így teljesen jogos az a vágyuk, hogy valaki-

hez köthessék életüket, ám ez sokszor elhamarkodott döntéseket eredményez, ahogy az előző példa is szemlélteti.

A legfiatalabb interjúalany mindössze 19 éves. Még soha nem volt házas, így arról mesélt nekem, hogy mit keres egy lányban. *„Legyen becsületes, igényes, normális, életrevaló, és nekem az már teljesen jó. Tehát én lehet, hogy nekem magasak az elvárásaim, de engem anyukám úgy nevelt, hogy konzervatívként, hogy legyenek meg az alapszabályok, és nagyon sok az alapszabály, amire már mások azt mondhatnák, hogy ez rengeteg szabály, de nekem ezek a dolgok fontosak, és én abszolút úgy gondolok erre az életre, hogy ez egy lehetőség.”* (Gábor, 19 éves, középiskolás, mozgássérült, nőtlen, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.) A történetből kitűnik, hogy a nevelőanya tudott olyan hátteret biztosítani számára, ami alapján meg tudja fogalmazni, hogy milyen számára az ideális nő. Az ő példája a kivételt mutatja számunkra, hiszen ő megtapasztalhatta a szerető családi légkört és sokkal megfontoltabb a párválasztás tekintetében.

### **Destruktív házasságok**

Az egyik legérzékenyebb témának a házasságok bizonyultak. Az interjúalanyoknak a fele már elvált korábbi házastársától. Sokszor érezhető az idézetekből, hogy az interjúalanyoknak nehéz a témáról mesélniük, hiszen súlyos terheket cipelnek.

Erről így meséltek: *„Örömmel. Sikerült elválnom. Hát egy nagy kő esett le a szívemről, semmi közöm nem volt ahhoz az emberhez, de semmi. Azt mondtam, hogy akkor itt van elegendő egy újabb bántalmazás után. És akkor mentem, bementem a bíróságra, mondtam, hogy én ezt szeretném lezárni.”* (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.)

Egy másik megkérdezett így emlékszik vissza: *„Ugye azért a mindennapos veszekedés, kiabálás, meg az a kérdőre vonás: Hol voltál, kivel voltál, miért beszéltél, miért voltál? Ugye, abban az időben, - mivel ő itt lakott, és már nem volt jó a viszonyunk - abban az időben nem mertem menni sehová, akkor már jött a 26 nem fogadott hívás, hogy hol vagytok, meg mit csináltok, meg minek mentek, meg nagyon-nagyon csúnya volt. És akkor egy idő után már úgy voltunk, hogy itt laktunk bent a két gyerekkel, meg én a nagyszobában. Ő a kishálóban, és a zárt ajtóknál aludtunk, és hallottuk, hogy visítozik, hogy*

*ordít, hogy veszekedik, hogy mondja a magáét éjjel kettőkor.*” (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt.)

A férjek magatartásának rengeteg oka lehet. Mivel az ő hátterüket nem ismerjük, így nehezen lehet megállapítani, hogy mik motiválták őket. Mindkét esetben az interjúalanyok említették, hogy férjeik alkoholproblémákkal küzdöttek, de nem tudunk pontos összefüggést megállapítani. Mindkét idézetben jól látható, hogy a válás megkönnyeb-  
bülést és nem kis örömet hozott nekik.

A megkérdezettek közül, akit bántalmazott felnőttként párjuk, mindenki beszámolt arról, hogy a szülei között volt durva veszekedés vagy erőszak. Itt összefüggést tapasztalhatunk, hiszen a pontatlan és rossz szülői minták miatt destruktív házasságot kötöttek, ahonnan a beszámolók alapján nem volt könnyű szabadulni. Az említett esetekben kivétel nélkül a válás jelentette a megoldást.

*„Ebből nagyon sok vita volt, meg hát ugye a legrosszabb, amikor az apa veri az anyát, és ott van melletted még három kicsi, és ugye én voltam a legidősebb. Hát próbáltam őket óvni, meg hát ugye ez egy szerencsénk volt, hogy a nagymama, apunak az édesanyja, ő mindig velünk volt.”* (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt.) Ezt mesélte az interjúalany a szülei kapcsolatáról, ami a legkevesbé sem mondható ideálisnak, és a házassága is hasonló fordulatot vett. *„Mert ugye kétszer volt bántalmazás, egy év alatt kétszer, és akkor már ment az a... júliusban. És következő év februárban volt csak belőle ügy, de az még csak egy ilyen meghallgatás volt. És még akkor júliusban, még itt lakott, és július végén vagy augusztusban valahogyan itt nem. A második bántalmazásnál az is július volt, igen, az is július 14. Azon a napon dobta ki.”* (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt.) Súlyos dolgokon ment keresztül, és az interjú készítésekor, a történet elmesélése előtt behajtotta az ajtót, hogy lánya a másik szobában ne hallhassa. Már pár éve történt az eset, a férj még mindig börtönben van, de a bántalmazás mély sebeket okozott benne és gyermekeiben is.

### Válás

Vannak bizonyos problémák (családon belüli erőszak, házastárs bántalmazása), amikor leggyakrabban a válás hoz enyhülést. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy amint aláírták a papírokat

minden tehertől megszabadultak, de egy nagy mérföldköve lehet a gyógyulásnak, ezért mondhatjuk, hogy egy házasság felbomlása sokszor traumák befejező akkordja. A kutatásban megkérdezettek emlékei és elbeszélései mind erről tanúskodnak.

Az interjúalanyok közül majdnem mindenki volt már házas, vagy jelenleg is az. Közülük öt életében legalább egyszer már elvált és hármuk nem kötött házasságot válása óta. Korábban már szó volt arról, hogy miért házasodnak az emberek, mikor és kivel, itt azt vizsgálja a kutatás, hogy miért válnak el. Nagyon fontos lenne, hogy házasságkötés előtt nemcsak a másikat, hanem önmagukat is sokkal jobban megismernék az emberek. Ezáltal felkészültebben léphetnének az oltár elé. Az interjúalanyok között többen mondták, hogy túl fiatalon mentek férjhez. *„És utána gyorsan megismerkedtem a gyermekeim apjával, és viszonylag hamar teherbe is esem, mert talán egy kicsit féltem önmagamtól is. És talán szerettem volna az életemben egy olyan normát húzni, ami a társadalomban megfelelő? Nem tudom.”* (Kamilla, 49 éves, elvált, édesanya, vendéglátóipari dolgozó, nevelőotthonban felnőtt.)

Egy másik interjúalany így emlékszik vissza: *„Akkor mi össze fogunk házasodni. Már az időpont le volt foglalva, és az esküvő előtt a konyhában ültünk a szüleimmel, nevelőszüleimmel, és mondtam, hogy én nem akarom ezt a házasságot. És azt mondta az én nevelőapám, hát jó, ha te nem akarsz, de ő ide bejár, hát nem gondolod, hogy majd ezt mi így engedjük, de tedd meg. Ha nem mész hozzá, akkor leveszünk a nevünkről, és oda mész, ahova akarsz. Tizenkilenc éves voltam.”* (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt)

Mindkét említett házasság később válással zárult. A vizsgált mintában, azokban az esetekben, ahol már volt válás, kivétel nélkül a nő kezdeményezte a válást. Leggyakoribb válóok az alkoholizmus, a megcsalás és a korábban már említett bántalmazás voltak. Így mesélnek erről:

*„Na és a válás meg úgy történt, hogy a férjem ugye a kocsmából jött haza, későn, mit tudom én, tíz után, tizenegy körül, és elkezdett... olyankor volt hangoskodás. Elkezdte mondogatni, hogy hát én nem tudom, hogy miért vagyok ilyen. Pedig szeretlek benneteket. És, hogy szóljál már, úgyis*

tudom, hogy hallo. És azért képes volt ugye, akinek a fejében van ital, mondani, mondani, mondani.” (Erzsébet, 72 éves, elvált, édesanya, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt.)

„Sajnos bennem akkor tudatosult, amikor jöttek elő ezek a hazugságok, hogy kiderültek az például, hogy letagadott engem és a gyerekeket, hogy ők nem a gyerekei. Azt mondta, hogy én a tesójának vagyok a felesége. Holott férj és feleség voltunk, hogy a gyerekei nem az övék, hogy akkor utána már kiderült a barátnője, aki együtt volt vele. Ő hát tudta, hogy az én gyerekeim, azok az ő gyerekei végül is. Akkor már azt is elfogadta. És akkor mondtam, hogy szedd össze a cuccodat, és költözz oda. És akkor fogta magát, elment.” (Dóra, 38 éves, elvált, édesanya, szakács, nevelőotthonban felnőtt.)

„Hát az, hogy azt mondtam, hogy akkor itt van elegem egy újabb bántalmazásnál. És akkor mentem, bementem a bíróságra, mondtam, hogy én ezt szeretném lezárni, de hát ugye vicces volt ez is, mert a kedves nevelőszüleim ugye megértették, hogy elválunk, viszont ez egy alkoholista tag volt. Apámnak meg volt bora, amit ő csinált. A válásunk után is még ő odajárt borért.” (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házasság, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.)

## Családalapítás

### Családi kör

A megkérdezettek legtöbbjét deviáns mikrokörnyezet miatt emelte ki a családsegítő szolgálat a családjukból. Több esetben megjelent a családon belüli erőszak és a hátrányos anyagi helyzet. Az egyik alany így emlékszik vissza: „Arra emlékszem, hogy ugrottunk ki az ablakon, és menekültünk. Aztán utána meg a másik férfival, amikor összejött, akkor onnantól kezdve meg hol ettünk, hol nem ettünk, hol csavarogtunk, hol otthon voltak, hol nem volt, sokat voltunk egyedül. Tehát nem. A szomszédok feljelentése alapján vittek el.” (Mária, 63 éves, elvált, édesanya és nagymama, nyugdíjas, nevelőotthonban felnőtt.)

„Apukám az nagyon sokat volt börtönben, úgyhogy őrá emlékszem nyilván, de hát egyszer kiment, egyszer bejött, úgyhogy nem sokat volt velünk. Anyukám nem lehet úgy, ahogy tudott abban a percben. Viszont mivelhogy teljesen elhanyagolt minket, nagyon sokszor voltunk felügyelet nélkül. A szomszédok sokszor jelezték ezt a problémát.

Gondolom akkor, hogy most már a gyámhivatal fele, vagy családsegítő fele.” (Anikó, 38 éves, házasság, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt.)

„Lelki és testi bántalmazott voltam. Apukámtól. Nem, nem kellett szólnom, elég volt, ha megnézték a fejem, hogy kék-zöld volt az egész fejem, az egyik logopédus szólt.” (Karina, 20 éves, házasság, édesanya, munkanélküli, nevelőszülőknél felnőtt.) Ahogyan Mead (1973) írta, a gyermek azt a viselkedési mintázatot követi, amit szüleitől lát és tanul. (Mead 1973) Így ezekben az esetekben könnyen és gyakran előfordulhat, hogy a bántalmazott gyermek, később gyermekét bántalmazni fogja.

„Állítólag, valami ilyesmit hallottam, de nem volt megerősítve ez a forrás, hogy bántalmazás, gyerek-bántalmazás volt. És ez volt igazából az ok, amiért aztán engem elvettek a családtól. Engem, aztán a testvéreimet is a későbbiek során, de engem így csecsemőként gyakorlatilag ezért vettek el.” (István, 35 éves, nőtlen, katolikus pap, nevelőszülőknél felnőtt)

Mindegyik esetben szembevető a deviáns mikrokörnyezet. A szülők anyagi helyzete közrejátszik, és az ebből adódó feszültségek, amiket a gyermek vezet le. Itt is kimondottan fontos a pedagógusok és a környezet szerepe. A gyermek megjelenő testi jeleket vagy lelki nehézségeket figyelni kell, hogy elkerülhessük a nagyobb bajt.

### Anyag-gyermek kötődése

Az állami gondoskodásban felnőttek esetében kiemelt kérdés lehet a nevelő vagy nevelőszülővel kialakított kapcsolat. Fontos megnézni az édesanya és nevelőanya közötti különbségeket.

Az alábbi idézet egy jó példa az ideális nevelőszülői elhelyezésre. „Hát nagyon határozott, sokszor szigorú, viszont nagyon sok mindent köszönhetek neki. Pont azzal, hogy szigorú volt. Mert úgy gondolom, hogy normális felnőtt vált belőlem. És ugyanezeket a módszereket, gyereknevelési módszereket igyekszem a saját gyerekeimnek is átadni. Úgyhogy, de attól függetlenül, hogy szigorú volt, persze kedves is volt, meg látta bennem azt, hogy tehetséges vagyok, hogy tovább kell tanulnod, tanuljál, lesz belőled valaki. Tehát, hogy hitt bennem. De ez a mai napig is így van. Sokszor kérek tőle bármiben tanácsot gyereknevelésben, vagy főzésben ő tanított meg főzni (...) Úgyhogy igazából nekem jó élményeim vannak róla.



*Meg mondom, a mai napig tartjuk a kapcsolatot.” (Anikó, 38 éves, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőszülőknél felnőtt.)*

Egy másik alany nem nevelőanyjaként, hanem anyjaként hivatkozik arra a nőre, akinél már 10 éve él. Így mesél róla: „ - Mondhatnám azt, hogy árva vagyok, mert nem ismerem a szüleimet, de én, ha megkérdezed, hogy árva vagyok, azt mondom, hogy nem, addig, amíg az én anyukám él.” (Gábor, 19 éves, középiskolás, mozgássérült, nőtlen, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.) Valóban kialakulhat olyan erős szülő-gyerek kapcsolat nevelőszülő és nevelt gyermek között, mint a vérségi kapcsolatban lévők között.

### **Öröklés vagy környezet?**

Az örökbefogadás esetén sokszor aggályként jelenik meg, hogy egy deviáns viselkedésű szülőtől származó gyermek is „rossz útra” tér, vagy a nevelés felülírhatja mindezt. Azok a gyerekek, akik csecsemőkorban kerülnek nevelőcsaládhoz, kire fognak hasonlítani? A deviancia a genetikai állományba van kódolva vagy mindez tanult viselkedés, ami egy „ideális” családba kerülés esetén nem jelenik meg?

A két egymással szembenálló nézőpont között, mely szerint a viselkedést a gének vagy a tanult formák határozzák meg, nehéz igazságot tenni. Az egyik interjúalany így fogalmazza meg, hogy mit jelent számára a szülő fogalma: „De az én szülő-fogalmamhoz hozzátartozik az is, és ez nagyobb volumenben, hogy ott állt a betegágyam mellett, hogy nevelt, elviselte a hülyeségeimet, a kamaszkoromat, meg mindent. (...) Tehát azon kívül, hogy ők a vérszerinti szülők, azon kívül nincsen más varázserejük, és innentől kezdve igazából nekem az, hogy vérszerinti szülő, ez nekem nem jelent olyan húzóerőt, hogy akkor most hú, akkor most én mit tudok. Tehát ez nem. Tök jó, meg oké, köszönöm az életemet és hálás vagyok nyilván, de más kapcsolódásunk nincsen.” (István, 35 éves, nőtlen, katolikus pap, nevelőszülőknél felnőtt.)

Az interjúalanyok között van több édesanya, akik meséltek arról, hogy milyen nehézségeket okoz nekik származásuk a gyereknevelés terén. Így számoltak be erről: „Tehát láttam valamiféle megoldó kulcsot, hogy el tudtam dönteni, hogy az

jó vagy rossz. Vagy az én személyiségemhez vagy az én megítélésemhez közel áll-e, vagy sem. De az ilyenekre nem volt. Vagy, hogy például, hogyha kíváncsi volt a gyerekem, mikor engedjem meg neki, hogy belekóstoljon a sörbe, vagy, hogy vegyek-e neki vízpipát, mert azt szeretne.” (Kamilla, 49 éves, elvált, édesanya, vendéglátóipari dolgozó, nevelőotthonban felnőtt.) Egy másik megkérdezett így emlékszik vissza: „Hát azért ezek, hogy hogy fogok én bántani egy kisgyerekekkel. De ilyen gondolatok, hogy szabad-e egyáltalán nekem gyereket vállalni? Hogy tudok-e kötődni normálisan? Mit fogok nekik nyújtani? A fizikai ellátás még az volt a legkisebb, mert azt meg lehet tanulni. De hogyan lehetek én jó anya, hát nincs minta előttem! De hát egyedül voltam.” (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.)

Mindezek mellett sok-sok munkával és belefektetett idővel és energiával tudták hátrahagyni magukban ezeket a történeteket. „Tehát, hogy ez egy úgy látszik, nálam ez egy folyamatos dolog, a fejlődés és a fejlesztő fejlesztés. És nagyon-nagyon sok mindent alakítottam és javítottam magamon. Segítséggel is, meg egyénileg is, egyéniben is” (István, 35 éves, nőtlen, katolikus pap, nevelőszülőknél felnőtt.) Van egy bizonyos szint, ami után már terápia útján lehet feldolgozni bizonyos dolgokat. Erre utal az, hogy segítséggel alakította önmagát. Egy másik megkérdezett is beszél hasonlóról. „Ahhoz, hogy most már tudok erről így beszélni, hogy mi az, amit ők beletettek. Ki tudom mondani azt, hogy ez nem volt anya-gyerek, vagy apa-gyerek kapcsolat. Ahhoz az kellett, hogy mondjuk ezt a munkát csináljam, meg a terápiák, meg az önismereti munka, hogy ki tudjam ezt úgy mondani, ne legyen lelkiismeret-furdalásom. Hálás vagyok nekik.” (Veronika, 43 éves, többszörösen elvált, házas, édesanya, szociális munkás, nevelőotthonban és nevelőszülőknél felnőtt.)

Az előbb említett interjúalanyok ebből a szempontból jó példák, hiszen mindegyikük szép és rendezett életet él, és szerető család veszi őket körül. Így a rossz mintákat hátra tudták hagyni, és személyiségükben nem jelenik meg semmilyen öröklött deviancia.

## Diszkusszió

A családot mint biztos hátteret ugyan nem lehet pótolni egy gyermek életében, de kiemelten fontos a közösség ereje. A jó nevelőszülői hálózat és a szociális segítők feladata meghatározó ezekben az érzékeny esetekben, hogy a családjukat, szüleiket nélkülöző gyerekek, a hátrányaik ellenére a felnőtt életben, ha nem is egyenlő, de hasonló esélyekkel indulhassanak, mint a családban felnőtt társaik.

Kutatásunkban igyekeztünk rámutatni mindarra, hogy milyen fontos szerepe van a közösség megtartó erejének és a genetikai származás másodlagos. Kiemeltük, hogy a családi mintákkal folya-

matosan foglalkozni kell, hiszen meghatározzák mindennapjainkat és generációkon átívelő hatással bírnak. A vizsgálat erre helyezi a hangsúlyt, amit fontos lenne a társadalmi diskurzusban is erősíteni. A kutatás által jobban megismerhetjük a gyermekvédelmi szakellátásban felnőttek életét és ez érzékenyít minket a nehézségeik iránt. Társadalmi szinten nagyon fontos, hogy minél átfogóbban megismerjük a nem átlagos gyerekkort megélt embereket, hogy empátiával és segítőkészséggel tudjunk feléjük fordulni. A kutatás ennek jó alapot biztosít.

## Összegzés

A gyermekvédelmi szakellátásban felnőttek hatalmas hátránnyal indulnak már gyerekkorukban. A kutatásunk alapján részletesen ismertettük, hogy a párválasztás és családalapítás milyen nehézségekkel jár a gyermekvédelmi szakellátásban felnőttek számára. Mindegyik esetben elmondható, hogy a hiányos vagy hiányzó szülői támogatás jelentette számukra a legnagyobb nehézséget. Az a családi háttér hiányzott, ami segít meghozni az döntéseket és akkor is támogat, ha nehézség adódik. Tanulmányunkban esett szó arról, hogy a családi kör, ahonnan származnak, milyen károkat okozhat vagy okozott az életükben, és ez milyen hátrányt jelentett az interjúalanyoknak. Ilyen a bizonytalanság vagy az önbizalom hiánya. Ezen tényezők pedig mind hatással voltak minden nagyobb döntésükre akár a párválasztásra vagy a családalapításra gondolunk.

A legfontosabb kutatási kérdés, hogy milyen is a gyermekvédelmi szakellátásban felnőttek élete? Milyen mintákat kapnak? Hogyan pótolják a hiányos szülői mintákat? Milyen hatással van felnőtt életükre a származásuk? Feltételezhető volt, hogy a mindennapokban negatív megkülönböztetésben részesülnek akár az iskolában vagy a munkaerőpiacon, hogy vannak képességek, amiket a gyermek nem tanul meg otthon, és később hiányként jelenik meg. A szülőkről kialakult kép csorbul és nehéz később gyereket nevelniük, hiszen nem tudják, hogyan „működik” az anya vagy az apa. Feltételezhető volt ezek mellett, hogy az állam anyagilag biztosítani tudja azokat a feltételeket, amikkel a gyermek el tudja kezdeni felnőtt életét.

A vizsgált sorsok mindegyikére jellemző, hogy sokat tettek azért, hogy életük olyan fordulatot vehessen, hogy büszké lehessenek önmagukra. Sok önfejlesztés és önismereti óra kellett ahhoz az alanyoknak, hogy feldolgozhassák a múlt nehézségeit. Mindenki egytől egyig elmondta, hogy ahhoz, hogy ők túl tudták élni a megpróbáltatásokat, olyan emberi környezetre volt szükségük, ahol támogatták és szerették őket. Ez esetenként eltérő. Ilyen a nevelőszülői háttér, partner, pedagógus vagy szociális segítő aktív, támogató jelenléte.

Általánosságban elmondható, hogy a szülők hiánya az élet nagyon sok periódusában hátrányt jelenthet. Erről az alanyok is beszámoltak. Ilyen nehézségek: gyereknevelési minták, negatív megkülönböztetés, bizonyos képességek hiánya és még sok más. Ezekben legkönnyebben a nevelőszülők, testvérek vagy pedagógusok tudnak segíteni. Emellett fontos az is, hogy a gyermekvédelmi szakellátás meg tudja adni a gyermeknek azokat a feltételeket, amiket egy család szokott. Természetesen az ideális otthoni közeg pótolhatatlan, de a gyermekotthonok vagy nevelőszülők hasonló sikerességgel fel tudják nevelni a gyermeket és minden hiányosságot később tudnak valamilyen formában pótolni. Természetesen fontos, hogy milyen emberek veszik körül a gyermeket, hiszen azt a melegséget és közelséget, amit a családnak kéne biztosítania, nem tudják úgy pótolni, ahogyan a gyakorlatias dolgokat.

A családnak a legfőbb feladata a szocializáció. Sok funkciója van emellett, ilyen a reprodukció, gazdasági funkció, pszichés védelem, gondoskodás és

a kulturális funkció (Giddens 1995). A gyermekvédelmi szakellátásban élők esetében ezek a funkciók nem jelennek meg vagy hiányosan működnek. Legtöbbször a gyermekeket azért emelik ki családjuk köréből, mert a mikrokörnyezet nem megfelelő vagy deviáns. Megjelent a családon belüli erőszak, bántalmazás vagy a szülők nem tudták ellátni a gyermek alapvető igényeit. Érdekes emellett, hogy gyermekvédelmi ellátottként kire tudnak anyaként tekinteni. A kutatásban bemutatott esetek között is van, ahol a nevelőszülő tud igazi édesanya is lenni a gyermek szemében,

de van, hogy az sem tud olyan erős lenni, hogy anyaként tudjanak rá tekinteni. Akiknek nem volt ideális anya-kép gyerekként (akár a nevelőanyától), nehezebben tudnak bizonyos gyereknevelési kérdésekkel megbirkózni.

A kutatásnak nem célja a régi és új állami gondozási rendszert összehasonlítani, de érdemes lenne egy külön vizsgálatot ennek szentelni. Emellett érdekes lenne, hogy a társadalom hogyan gondol a gyermekvédelmi ellátottakra. Mennyire fogadják be őket? Szerintük milyen nehézségekkel küzdenek?

## Felhasznált irodalom

- Bognárné Kocsis Judit (2016). A családi nevelés és a szülői hivatás sajátosságai, feladatai. *Collegium Doctorum: Magyar Református Teológia* 12 évf. 2. sz. 348–371.
- Bukodi Erzsébet (2002). Ki, mikor és kivel házasodik? A házasság helye az egyéni életútban és a történeti időben. *Szociológiai Szemle*, 12(2), 28–58.
- Giddens, Anthony (1995). *Szociológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Haller, Max (1981) *Marriage, Women, and Social Stratification: A Theoretical Critique*. *American Journal of Sociology* Vol. 86. (4): 766–795.
- Kvale, Steinar (2005). *Az interjú: Bevezetés a kvalitatív kutatás interjútechnikáiba*. Budapest: Jászóveg Műhely Kiadó.
- Mead, George Herbert (1973). *A pszichikum, az én és a társadalom*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Oláh Attila (2006). *Pszichológiai alapismeretek*. Budapest: Bölcsész Konzorcium.
- Szokolszky Ágnes (2002). Öröklés-környezet: Mit is jelent az „is”? *Magyar Pszichológiai Szemle*, 57 évf. 1.sz. 51–84.
- Tóth Olga (1999). *Erőszak a családban*. Budapest: TÁRKI.